

با فواصل زمانی کم گزارش شده است. واقعی و سایر مورخان متقدم سربیه عبیده بن حارث را مرتبط با کاروان نداشتند اما خنفر مانند برخی اسلام پژوهان غربی^{۱۳} یا پژوهشگران معاصر^{۱۴} برای این سربیه نیز هذفی متمرکز بر کاروان تجاری قائل شده اند بدون آنکه ارجاع و استنادی در منابع متقدم داشته باشد.

ب. سفرهای مهم تجاری عرب و کاروان های مجلل شام

عرب ها در زمستان با یمن و حبشه و در تابستان با شام تعامل تجاری داشتند.^{۱۵} در سفرهای تجاری به شام قافله های بزرگی تجهیز می شدند و بسیاری از اهل مکه هم در آن سهام داشتند. به نقل و اقدی و ابن سعد در غزوه بواط کاروان متشکل از ۲۵۰۰ شتر بود و صد محافظ داشت. همین منابع در غزوه عشیره نیز که حدود دو ماه بعد از بواط اتفاق افتاد هدف خروج را کاروان دانسته اند، کاروانی که در بازگشت آن حوادثی رخ داد که با جنگ بدر مرتبط است. توصیف این کاروان مجلل به نقل و اقدی چنین است: «هزار شتر همراه کاروان بود با سرمایه های بزرگ. هیچ مردوزن قریشی در مکه نبود مگر اینکه از یک مثقال طلا تا هراتدازه که توانسته بود در آن سرمایه گذاری کرده بود. حتی برخی از زنان سرمایه های بسیار اندک فرستاده بودند. گفته شده که در آن کاروان پنجاه هزار دینار سرمایه بوده است. برخی نیز کمتر از این گفته اند»^{۱۶}. البته ممکن است این تعداد شتر اغراق آمیز

مناسبات تجاری آن ها با بازارهای مدینه آسیب نبینند (همان). این ادعا نیز مستند به شاهی نیست، چرا که همچنان که بیان شد سابقه روابط تجاری این قبایل با قریش بسی عمیق و ریشه دار تر از هر رابطه تجاری دیگری بود؛ چگونه آن ها حیات تجاری خود را به خطر انداخته باشند به خاطر روابط با یثربی که در آن ماه ها نه دارای توان نظامی و نه اقتصادی قابل توجهی بود؟ باید توجه داشت که بستر تاریخی آن روز را باید بر اساس شاخصه های همان روز دید؛ بعد از جنگ بدر و پیروزی مسلمانان بود که آوازه قدرت مدینه در پیچید و نه ماه های اول بعد از هجرت.

۳- مطلبی که درباره تعداد سفرهای تجاری قریش به شام و تطبیق آن با اعزام هادر کتاب مطرح شده محل تأمل است. این مطلب طی چند مقدمه بیان می شود.

الف. اعزام های ناظر به کاروان های تجاری

واقعی هدف رادر سرایای مورد بحث مرتبط با کاروان تجاری دانسته که زمان آن ها طبق قول خودش در جدول آمده است:

اگرچه واقعی در بیان همه حوادث فوق ذکر نکرده است که کاروان به سمت شام می رفته، اما حرکت کاروان هادر مسیرهای شمالی اطراف مدینه برای تجارت با شام بوده است. بنابراین، از رمضان سال اول هجری تا جمادی الاول سال دوم، یعنی در طول حدود نه ماه، پنج عملیات متناظر با کاروان های تجاری

کافی نسبت به پیامبر (ص) و دعوتش وجود نداشت و یثرب هنوز قدرت شناخته شده ای در منطقه نبود. با این اوصاف چگونه در همان ماه های اول قبایل ساحلی ای چون جهینه می توانستند پیمان نامه های خدمات بازرگانی خود را با قریش گسسته و بر ضد قریش با مدینه متحد شده باشند؟ به علاوه، خنفر هیچ شاهی نیآورده است که قریش از به حرکت در آوردن کاروان هایش بعد از سربیه حمزه در مسیرهای شمالی هراسان شده باشد، حتی در ادامه خود از سربیه سیف البحر گفته است که آن هم به قصد کاروان های تجاری قریش صورت گرفته است.^{۱۷} اگرچه منابع بر هم پیمانی یثرب با قبایلی چون جهینه متفق القول اند، اما این ادعای خنفر که این هم پیمانی در راستای حمله مسلمانان به کاروان های تجاری قریش و حمایت قبایل بوده مستند به هیچ مدرک و شاهی نیست. حنفر در عقد پیمان نامه با بنی ضمیره نیز بر این هدف تأکید کرده است که مسلمانان با این پیمان نامه در پی کسب این اطمینان بودند که همسایگانیشان به قریش یاری ندهند و عقد این پیمان نامه مانع آمدن و شد کاروان های تجاری قریش شود (همان، ۲۵۰)، در حالی که بر این ادعا نه تنها شاهی وجود ندارد، بلکه از جهات مختلف قابل نقد است که در این نوشتار فقط به چند مورد پرداخته ایم. در ادامه مؤلف بیان کرده است که در این پیمان ها توافقات با یثرب باعث می شد که آن ها از جانب مدینه در حال قدرت افزایی در آسایش باشند و امنیت

جدول ۱: زمان اعزام های مرتبط با کاروان تجاری طبق قول واقعی

سال	سال اول هجری				سال دوم هجری			
	رمضان	شوال	ذی القعدة	ذی الحجه	محرم	صفر	ربیع الاول	ربیع الآخر
زمان اعزام								
سربیه حمزه	+							
سربیه سعد			+					
غزوه ابواء						+		
غزوه بواط							+	
غزوه ذی العشیره								+

پرسش این است که آیا قریش در طول نه ماه می توانست این تعداد بالا از کاروان مجلل را راهی شام کند که بخواهد هدف ناموفق مسلمانان هم قرار گرفته باشد؟